

Μεταφρασμένο απόσπασμα

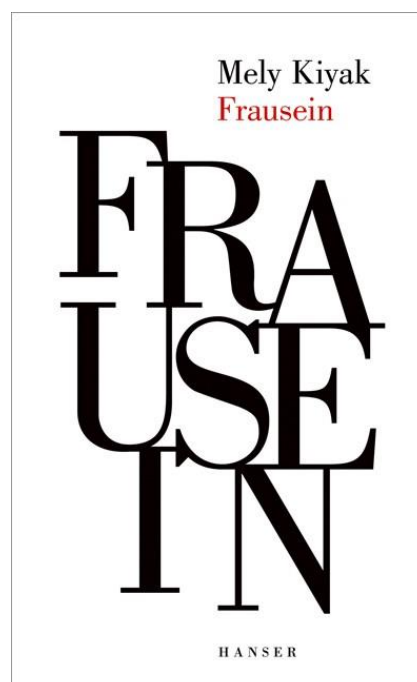
Mely Kiyak
Frausein

Carl Hanser Verlag, München 2021
ISBN 978-3-446-26746-6

σελ. 7-25

Mely Kiyak
Η γυναικεία κατάσταση

Μετάφραση: Ευαγγελία Τόμπορη
Επιμέλεια: Λένια Μαζαράκη

Ένα πρωί ξύπνησα και είδα τον κόσμο να εξαφανίζεται. Όπως πάντα, μετά το πρώτο τιτίβισμα των πουλιών καθόμουν στο κρεβάτι με έναν καφέ και ένα βιβλίο. Διάβαζα για την ελευθερία και την παραίτηση. Και καθώς διάβαζα, τα μάτια μου άρχισαν να με εγκαταλείπουν. Αυτό κράτησε μέχρι αργά το απόγευμα –έβλεπα τον κόσμο να λιγοστεύει σιγά σιγά– μέχρι που το φως μετατράπηκε σε λυκόφως. Και μετά σε σκοτάδι.

Όταν ήρθαν να με πάρουν, καθόμουν στην πολυθρόνα μου. Τις ώρες που είχαν προηγηθεί είχα κάνει ντους και είχα ετοιμαστεί. Ήθελα να με βρουν αμέσως. Γι' αυτό και είχα αφήσει ανοιχτή την πόρτα του σπιτιού. Πιο πριν είχα ετοιμάσει μια τσάντα, είχα χτενιστεί. Και ακόμη πιο πριν, προτού ντυθώ, είχα προσπαθήσει. Μου ήταν πάντα δυσάρεστο και λίγο ντροπιαστικό, αλλά τούτη τη φορά δεν ήταν απλώς μια άσκηση θάρρους. Ήταν ένας αποχαιρετισμός στον εαυτό μου.

Ήθελα να με κοιτάξω.

Χωρίς να με βοηθά η όρασή μου, κοίταξα το γυμνό σώμα. Έπρεπε να αντέξω τον γυμνό εαυτό μου. Παρόλο που δεν έβλεπα σχεδόν τίποτα, ένιωσα ντροπή. Ντροπή αντικρίζοντας το στήθος μου. Για το τρίγωνο ανάμεσα στα πόδια. Για αυτή την απέραντη γύμνια με όλες τις καμπύλες και τις αποχρώσεις της. Ή γι' αυτό που υποψιαζόμουν πού ήταν και τι ήταν. Παρότι το είδωλο που είχε μόλις διαλυθεί στον καθρέφτη θα μπορούσε να ανήκει στον καθένα, εγώ δεν άντεχα στη θέα του.

Η τελευταία εικόνα εκείνης της γυναίκας, καθώς χανόταν στην ομίχλη των ματιών μου, παρέμεινε ανολοκλήρωτη από κάθε άποψη.

Κατά το μεσημέρι συνειδητοποίησα ότι αυτό που συνέβαινε στο ένα μάτι συνέβαινε και στο άλλο. Διαισθάνθηκα ότι δεν μου απέμενε πολύς χρόνος. Εντούτοις, περίμενα μερικές ώρες και μετά ζήτησα βοήθεια. Γιατί πάντα σκέφτεσαι το ίδιο πράγμα: Μάλλον είναι της φαντασίας μου. Σίγουρα σε λίγο θα επανέλθει ολόκληρη η εικόνα. Ποτέ δεν είχα ακούσει γι' αυτό που μου είχε μόλις συμβεί. Δεν εμπιστευόμουν τις αισθήσεις μου.

Χρειάστηκαν αρκετές προσπάθειες για να καταφέρω να ζητήσω βοήθεια. Έπρεπε να ψηλαφίσω τα πλήκτρα του τηλεφώνου. Μετά απλώς έκατσα και αφουγκραζόμουν. Όταν μου συνέβη αυτό, ζούσα δίπλα στη θάλασσα. Έξω, στη θαλασσινή αύρα, αντηχούσαν τα κρωξιμάτα των γλάρων. Μέσα, έχανα το φως μου. Στο ένα χέρι κρατούσα την ταυτότητά μου και την κάρτα της ιατροφαρμακευτικής ασφάλισης. Με το άλλο χέρι είχα γραπώσει την πλάτη της πολυθρόνας.

Με μετέφεραν στην ενδοχώρα.

Στο Τμήμα Πρώτων Βοηθειών δυσκολευόμουν να εναρμονίσω το κρεβάτι με την αίσθηση του σώματός μου επάνω του. Αισθάνεσαι, και όμως δεν αισθάνεσαι.

Ήξερα ότι έπρεπε να σώσω τον εαυτό μου. Μου μιλούσα. Κρατήθηκα από αυτές τις λέξεις τις επόμενες ώρες, μήνες, χρόνια:

Δέχομαι τα πάντα. Δέχομαι τα πάντα.

—

Είμαι γυναίκα. Χαίρομαι που είμαι γυναίκα. Δεν παραπονιέμαι. Δεν λυπάμαι. Δεν μου λείπει κάτι. Αλλά ούτε και μου περισσεύει. Γι' αυτό θέλω να σας μιλήσω.

Θα ξεκινήσω από ένα τυχαίο σημείο. Εξάλλου δεν υπάρχουν αφετηρίες. Υπάρχει μόνο η ματιά στο παρελθόν.

—

Η μητέρα μου καθάριζε το ειρηνοδικείο. Γύρω στις έξι το απόγευμα διέσχιζε τα λίγα μέτρα που χώριζαν το σπίτι μας από το όμορφο κτίριο και άρχιζε να σκουπίζει και να σφουγγαρίζει. Μερικές φορές με έπαιρνε μαζί της. Με ένα παμπάλαιο σιδερένιο κλειδί άνοιγε το κελί που προοριζόταν για τους προφυλακισμένους. Ένα μεγάλο κλειδί, σαν αυτά που βλέπουμε στις κινηματογραφικές μεταφορές τσεχικών παραμυθιών. Εντελώς εξωπραγματικό και βαρύ. Κατά τη διάρκεια της ημέρας οι κρατούμενοι μεταφέρονταν από το σωφρονιστικό κατάστημα σε αυτό το κελί, όπου περίμεναν μέχρι να ξεκινήσει η δίκη τους στην αίθουσα του δικαστηρίου. Τα βράδια, όταν έφτανε η μητέρα μου, το κελί ήταν και πάλι άδειο.

Ο ειρηνοδίκης συμπαθούσε τη μητέρα μου. Όταν αυτός έκανε υπερωρίες και εκείνη ξεκινούσε λίγα λεπτά νωρίτερα, συναντιούνταν. Πού και πού τη βοηθούσα στο καθάρισμα και τον έβλεπα κι εγώ. Ήταν ένας ευγενικός, καλοντυμένος ηλικιωμένος κύριος, με γιλέκο και

ρολόι τσέπης. Σύντομα θα έπαιρνε σύνταξη. Άφηνε στο γραφείο του το κολατσιό του, ένα φραντζολάκι με άφθονο βούτυρο και σαλάμι. Του το ετοίμαζε η γυναίκα του, το τύλιγε σε αλουμινόχαρτο και του το έδινε να το πάρει μαζί του. Για χρόνια άφηνε τη γυναίκα του να πιστεύει ότι το έτρωγε, ενώ το παρατούσε στο ντουλάπι του γραφείου του. «Για τα παιδιά σας», έλεγε στη μητέρα μου και της έδειχνε την κρυψώνα. Εκείνη έφερνε το φραντζολάκι στο σπίτι και μας ανάγκαζε εμάς τα παιδιά να το φάμε. Αυτά τα φραντζολάκια ήταν μια δοκιμασία. Τα κόβαμε σε πολλά κομμάτια και παζαρεύαμε μεταξύ μας πόσα έπρεπε να φάει ο καθένας.

Η μητέρα μου έλεγε ότι έπρεπε να το φάμε, από σεβασμό για τη γενναιοδωρία και την καλοσύνη του ειρηνοδίκη. Δεν ήταν συνηθισμένο ένας άνθρωπος με κύρος όπως αυτός να ενδιαφέρεται για ανθρώπους σαν εμάς. Πράγματι, ήμασταν φτωχοί. Δεν πεινούσαμε όμως. Μαζί με το φραντζολάκι έπρεπε να καταπιούμε και αυτή την αντίφαση. Μετά τη θυσία για τον ειρηνοδίκη από την Κάτω Σαξονία μπορούσαμε επιτέλους να φάμε και το κανονικό μας βραδινό.

Δεν έχω αίσθηση σε τι βαθμό με ωφέλησε τούτη η εμπειρία. Ήταν μια άσκηση ταπεινοφροσύνης, αυτό είναι σίγουρο. Δεν ήταν τίποτα σπουδαίο. Το υπόβαθρο, πάντα το ίδιο: Ο άλλος δεν έπρεπε σε καμία περίπτωση να χάσει την υπόληψή του. Όχι εξαιτίας κάτι τόσο γελοίου όσο ένα φραντζολάκι. Η μνήμη δεν πρέπει να χρησιμοποιείται για συζητήσεις που αφορούν εξαρτήσεις, ιεραρχίες, το βλέμμα του άλλου, ταξικές διακρίσεις και ούτω καθεξής. Η υπακοή μέχρι το σημείο της υποταγής ήταν στάδια μιας συνηθισμένης διαπαιδαγώγησης. Ακόμα και εκ των υστέρων δεν διακρίνω κάτι σκανδαλώδες σε αυτό. Εμένα μια άλλη λεπτομέρεια με ενδιαφέρει. Το γεγονός ότι μια γυναίκα –η μητέρα– αποφεύγει να παρουσιάσει την πραγματική εικόνα του εαυτού της, της οικογένειάς της και της κατάστασης. Προτιμούσε να παραμένει άπορη στα μάτια του ειρηνοδίκη παρά να αποκαταστήσει τη στρεβλή εικόνα για τη φτώχεια μας. Ίσως πίστευε ότι θα τη συμπαθούσε μόνο ως φτωχή και πεινασμένη γυναίκα.

Έτσι έμαθα να συμμορφώνομαι. Με αυτά τα γυμνάσια. Σιωπή, μη διαμαρτύρεσαι. Μη δημιουργείς προβλήματα. Μη σχολιάζεις τις απόψεις και τις ερμηνείες των άλλων για μας. Τρώγε. Τράβα την προσοχή των γύρω σου όχι με τις ευαισθησίες, αλλά με τις επιδόσεις σου. Για ένα διάστημα το πράγμα λειτούργησε αρκετά καλά.

Άργησα να αρχίσω να εξεγείρομαι. Πώς να περιγράψω αυτή την εξέγερση; Ήταν κάτι σωματικό. Περισσότερο ζωώδες παρά ανθρώπινο. Τέντωνα τους μηρούς και τις γάμπες μου, στεκόμουν στις μύτες των ποδιών μου, ζάρωνα το μέτωπο, μισόκλεινα τα μάτια και ούρλιαζα. Η εξέγερσή μου ήταν μια επίπονη, σθεναρή πράξη. *Αν κάποιος προσπαθήσει να σε πάρει μαζί του χωρίς τη θέλησή σου, φώναζε δυνατά «Όχι!» και τρέξε όσο πιο γρήγορα μπορείς.* Αυτή ήταν η συμβουλή που μου είχαν δώσει από μικρή για να προστατεύομαι από τους

εγκληματίες. Φυσικά είχε να κάνει με την αυτοπροστασία μου από κλέφτες και δολοφόνους, από αγνώστους. Εγώ όμως την εφάρμοσα στο περιβάλλον μου. Με τη φυγή και τα ουρλιαχτά καθιστούσα τον εαυτό μου ορατό για μερικά δευτερόλεπτα. Στη συνέχεια κατέρρεα σιωπηλά μέσα μου. Και μετάνιωνα. Και τσάκιζα. Και ήμουν ανίκανη να προσθέσω κάτι σε όλα αυτά.

Τα περιθώρια δράσης πριν από την κλιμάκωση μου ήταν άγνωστα. Δεν ήξερα κάποιο άλλο είδος αντίστασης. Όταν δεν ήθελα κάτι, το υπέμενα μέχρι που δεν πήγαινε άλλο. Και στη συνέχεια επαναστατούσα, ούρλιαζα, το 'βαζα στα πόδια, αντί να εξηγηθώ. Μέσα μου ένιωθα ανεξέλεγκτη απόγνωση. Ένα σώμα που αντιδρούσε, όχι ένα σώμα που μιλούσε.

Εξωτερικά το Όχι που ούρλιαζα με όλη μου τη δύναμη έμοιαζε με πράξη παρορμητική. Μέσα μου όμως κάθε Όχι είχε διανύσει μια μακρά διαδρομή. Κανένα από αυτά τα Όχι μου δεν έφερνε αποτέλεσμα ή ανακούφιση. Κάθε Όχι προκαλούσε δυσφορία σε αυτόν στον οποίο απευθυνόταν. Εντέλει μετά το Όχι δεν ακολουθούσε τίποτα. Εγκατέλειπα το πεδίο και πήγαινα παρακάτω. Ήμουν ανίκανη να αμυνθώ με υγιή, ώριμο, λογικό τρόπο. Σε κάθε διαμαρτυρία εξωθούσα τον εαυτό μου στα άκρα.

Δεκαετίες αργότερα, έχοντας αφήσει πίσω μου προ πολλού τα ταραγμένα χρόνια, έχασα τελικά την ισορροπία μου. Το είχα υποψιαστεί ότι μια μέρα τα μάτια μου θα μου δημιουργούσαν πραγματικό πρόβλημα. Και αυτό ακριβώς συνέβη. Ενώ ζούσα εν ειρήνη.

Ένα πρωί η εικόνα διαλύεται. Ο κόσμος με εγκαταλείπει. Γίνομαι ένα τίποτα και αιωρούμαι στο πουθενά.

Στα χρόνια της ανάρρωσής μου συνειδητοποιώ ότι όλα όσα μας απασχολούν είναι εικόνες. Ακόμα και οι εμπειρίες. Ό,τι βλέπω, βιώνω, σκέφτομαι, θυμάμαι, όλα αυτά δεν είναι η εικόνα. Είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι φτιάχνω μια εικόνα. Μια εικόνα για μένα, μια εικόνα για τα πράγματα. Ακόμα και η εικόνα του τραπέζιού ή της καρέκλας που νομίζω ότι βλέπω βασίζεται στην εικόνα που εγώ φτιάχνω για το τραπέζι και την καρέκλα. Αυτή η διαπίστωση μου δίνει μια ιδέα για το πώς και το γιατί καταφέρνουν να συνεχίζουν να ζουν οι άνθρωποι που χάνουν το φως τους. Εξακολουθούν να έχουν την εικόνα κάποιου πράγματος. Η αναπαράσταση γίνεται πραγματικότητα. Και το αντίστροφο. Ακόμα και το είδωλό μας στον καθρέφτη επικαλύπτεται από την εικόνα που έχουμε οι ίδιοι για τον εαυτό μας. Κοιτάξεις τον εαυτό σου και προβάλλεις την ιδέα που έχεις γι' αυτόν επάνω σε εκείνο που βλέπεις. Κάπως έτσι λειτουργεί η όραση, μου λένε ξανά και ξανά. Ο εγκέφαλος, η φαντασία, το επινόημα γνωρίζουν τι πρέπει να δουν, και έτσι το βλέπουν και τα μάτια.

–

Κάθομαι στο πάτωμα.

Είμαι μικρό κορίτσι. Ο πατέρας μου επιστρέφει στο σπίτι μετά τη βάρδια στο εργοστάσιο. Κάθεται μαζί μου.

Τον ρωτάω: Ποια είμαι;

Απαντά ρωτώντας: Ποια είσαι;

Ρωτάω έντονα: Ποια είμαι;

Εκείνος: Ποια είσαι;

Μπαμπά, ρωτάω, δεν ξέρεις;

Απαντάει: Εσύ ξέρεις;

Λέω: Δεν ξέρω.

Λέει: Ούτε εγώ ξέρω.

Δύο σούφι κάθονται στο πάτωμα και συζητούν. Ο μεγάλος σούφι πιθανότατα κάνει πλάκα στον μικρό σούφι. Ο μικρός σούφι είναι σίγουρος ότι ο μεγάλος σούφι δεν είναι ο εξυπνότερος.

Γράφω. Αυτό είναι το μόνο που κάνω.

Δεν ήθελα να είμαι μια γυναίκα που έχει παιδιά και γράφει. Που διάγει έγγαμο βίο και γράφει. Που κάνει κάποια άλλη δουλειά και επίσης γράφει. Δεν ήθελα λίγο απ' όλα, τα ήθελα

όλα από αυτό το συγκεκριμένο πράγμα. Όταν κάποιος με ρωτούσε τι κάνω, ήθελα να απαντώ: Γράφω.

Δεν ήταν συνειδητή απόφαση. Προέκυψε. Όταν συνειδητοποίησα ότι εκεί θα κατέληγε, αποφάσισα είτε να κάνω μόνο αυτό είτε να μην το κάνω καθόλου.

Είμαι μονάχη. Εδώ δεν υπάρχει παρά μόνο σιωπή. Για εβδομάδες. Για μήνες. Ο στόχος είναι η μέγιστη εσωτερική παρουσία μέσω της εξωτερικής απουσίας. Το τηλέφωνο είναι εκτός λειτουργίας. Στέλνω τις ευχές μου σε γάμους και γενέθλια. Αν πρέπει να επιλέξω αν θα συναντήσω κάποιον ή θα μείνω μόνη, διαλέγω τον εαυτό μου. Δεν μπορώ να αποχωριστώ το γράψιμο, το διάβασμα και τους περιπάτους μου. Εάν αποδεχτώ κάποια πρόσκληση για συνάντηση, παθαίνω πανικό. Ξυπνάω μέσα στα νεύρα.

Η ερμητική περιχαράκωση δεν είναι μια ανάπαυλα από την καθημερινότητα, αλλά η ίδια η καθημερινότητα. Θεέ μου, εσύ ζεις στον παράδεισο! Το ακούω κάποιες φορές αυτό. Όμως η απομάκρυνση από τον κόσμο ως προϋπόθεση για να απευθυνθείς σε αυτόν δεν είναι παράδεισος. Απαιτεί αντοχές. Είναι σαν να ισορροπώ επάνω σε μια πνοή κινδυνεύοντας να πέσω.

Η μοναξιά με φέρνει αντιμέτωπη με τον εαυτό μου. Συχνά θυμάμαι τον εαυτό μου πιο ξέγνοιαστο απ' ό,τι είναι. Τις καλές μέρες με βρίσκω συμπαθητική και ευχάριστη. Τις κακές μέρες είμαι μια βαθιά και σκοτεινή άβυσσος. Στην απομόνωση δημιουργούνται παράξενες εντυπώσεις. Κάθε θόρυβος αποκτά νόημα. Κάποιες μέρες ακόμα και το χαρτί θροϊζει πιο δυνατά, μια περιέργη ατμόσφαιρα αιωρείται πάνω από τα πάντα.

Μολαταύτα, όλα είναι επιλογή μου. Μόνο έτσι μπορώ.

Το γράψιμο ξεκίνησε αυτόνομα, χωρίς εξωτερικές επιρροές. Δεν άρχισε από τη βιβλιοθήκη των γονιών, ούτε ως επιθυμία να καταλήξουν μια μέρα τα γραπτά μου στο ράφι ανάμεσα στα βιβλία τους. Δεν υπήρχε καν ράφι με βιβλία. Διαβάζαμε μεν, αλλά τα βιβλία δεν βρίσκονταν σε κάποιο ορατό σημείο, σε κάποιο έπιπλο. Εξαφανίζονταν. Ήταν κυρίως «απαγορευμένα» βιβλία που μιλούσαν για τον εμφύλιο πόλεμο μεταξύ Τούρκων και Κούρδων. Κεντρικό τους θέμα ήταν ποιος φέρει την ευθύνη για τη δεινή πολιτική κατάσταση. Στην οικογένειά μου δεν πηγαίναμε σε συναυλίες, με εξαίρεση τις συναυλίες αλληλεγγύης προς τους πολιτικούς κρατούμενους. Ούτε στο θέατρο πηγαίναμε (με εξαίρεση τις θεατρικές παραστάσεις που πραγματοποιούνταν, λόγου χάρη, τον μαρτυρικό θάνατο των Κούρδων από δηλητηριώδη αέρια στη Χαλάμπτζα. Παρουσίαζαν γεγονότα μεγάλης αθλιότητας, εξίσου άθλιες όμως ήταν και οι παραστάσεις). Με λίγα λόγια, δεν υπήρχε καμία γέφυρα προς εκείνο

τον κόσμο όπου η κουλτούρα είναι μια θαυμαστή τελετουργία που οργανώνεται αποκλειστικά χάριν της ίδιας της κουλτούρας.

Μου άρεσε να βλέπω θεατρικές παραστάσεις στην τηλεόραση. Ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός της Βόρειας Γερμανίας μετέδιδε συχνά τις παραστάσεις της Χάιντι Κάμπελ από μια θεατρική σκηνή στο Αμβούργο. Το ίδιο έκανε και ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός της Δυτικής Γερμανίας με τον Βίλι Μίλοβιτς από την Κολονία. Μου άρεσε να τις βλέπω. Άνοιγμα πόρτας, κλείσιμο πόρτας, μεταμφιέσεις, μπερδέματα, τοπική διάλεκτος. Ο αστείος και αθώος κόσμος του λαϊκού θεάτρου. Στο άλλο άκρο υπήρχαν οι φωνές που από τη σκηνή μιας αίθουσας πολλαπλών χρήσεων κάπου στη Γερμανία καταδίκασαν το κεφάλαιο, τις επιχειρήσεις και τη βιομηχανία όπλων. Στο τηλεοπτικό θέατρο γελούσαμε, στην αίθουσα του δήμου μαζεύαμε χρήματα για τα θύματα των βασανιστηρίων ή για τους συγγενείς των «αγνοουμένων». Δυσφορία στο λεωφορείο κατά την επιστροφή στο σπίτι. Αυτός ήταν ο άλλος κόσμος, ο πραγματικός κόσμος, όπως λέγαμε στο σπίτι. Ο δικός μας κόσμος.

Δεν ήξερα ότι η κουλτούρα είναι κάτι προς το οποίο θα μπορούσα να κατευθυνθώ ή να συμμετάσχω. Δεν ένιωθα κάποια σύνδεση. Δεν αισθανόμουν ότι θα μπορούσα να παίξω και εγώ στο θέατρο που έβλεπα στην τηλεόραση. Όλα έμοιαζαν αυτονόητα και αδιαπέραστα. Σαν να ήμασταν έκλειστοι. Στον κόσμο από τον οποίο προέρχομαι βγάζαμε αυτομάτως το συμπέρασμα ότι οι υποσχέσεις της ζωής ήταν για τους άλλους. Η ματαιώση ήταν ο κανόνας.

Ό,τι μπορούσε να ειπωθεί για μας λεγόταν από άλλους. Δεν ήταν ένας από μας αυτός που εξιστόρησε τη ζωή των πατέρων μας, ούτε κάποιος από τους ίδιους τους πατέρες, αλλά ο Γκίντερ Βάλραφ. Μεταμφιεσμένος σε Τούρκο Αλί δούλεψε και έζησε, για ερευνητικούς σκοπούς, τη ζωή ενός Αλί στη Γερμανία. Περιέγραψε τις συνήθειες συνθήκες που αντιμετώπιζαν οι γκασταρμπάιτερ. Παρόλο που ο Βάλραφ ήταν ταπεινής καταγωγής, ένιωσε τέτοια φρίκη από τους εξευτελισμούς που βίωσε, ώστε ο τίτλος που έδωσε στο βιβλίο του δεν ήταν «Λίγο πριν πιάσεις πάτο» ή «Σχεδόν στον πάτο», αλλά «Στον πάτο». Μας τοποθέτησε στο έσχατο σημείο. Κάποιος υποδύθηκε «εμάς», προσποιήθηκε ότι ζει τη ζωή μας και μίλησε γι' αυτή. Προφανώς δεν βρέθηκε κανένας από μας που θα μπορούσε να μιλήσει. Ή που όφειλε να μιλήσει. Ή που θα του επέτρεπαν να μιλήσει. Δεκαετίες πριν και δεκαετίες μετά δεν υπήρξε καμία άλλη αφήγηση που να συμπληρώνει τη συγκεκριμένη οπτική. Για τους γκασταρμπάιτερ και για τα συνδικάτα ο Βάλραφ ήταν ήρωας.

Το βιβλίο, μεταφρασμένο στα τουρκικά, μπορούσες να το πάρεις δωρεάν από ένα κιβώτιο κάτω από το ρολόι όπου χτυπούσαν κάρτα οι εργάτες στο εργοστάσιο που δούλευε ο πατέρας μου. Είχε δύο αποδέκτες. Εκείνους που δεν γνώριζαν τις συνθήκες εργασίας των γκασταρμπάιτερ και εκείνους για τους οποίους μιλούσε. Το διάβαζες, πάθαινες σοκ και μετά έπρεπε να το χωνέψεις: Είμαι μία από τις κόρες αυτού του Αλί. Το ασήμαντο παιδί ασήμαντων γονιών.

Οι γονείς μάς στήριζαν όσο καλύτερα μπορούσαν. Ειδικά ο πατέρας. Σε καθένα από μας τα παιδιά έλεγε ότι μπορούμε να γίνουμε ό,τι θέλουμε. Ο αδερφός ενδιαφερόταν για τη μουσική. Όποτε έπεφτε στα χέρια του κάποιο μουσικό όργανο το έπαιρνε, το δοκίμαζε και άρχιζε να παίζει. Ήθελε ένα πιάνο. Του αγόρασαν πιάνο. Δεν υπήρχαν όμως λεφτά για κουρδιστή πιάνου και, κάποια στιγμή, ούτε και για μαθήματα. Έτσι ο αδερφός έκανε εξάσκηση σε ένα ξεκούρδιστο πιάνο – και ωστόσο κέρδιζε σε όλους τους διαγωνισμούς. Μιλούσαν γι' αυτόν οι εφημερίδες. Οι καθηγητές του είχαν εντυπωσιαστεί από το μουσικό του ταλέντο και ο πατέρας προσπαθούσε να πείσει τον γιο του να γίνει πιανίστας. Πίστεψέ με, γιε μου, έλεγε ο πατέρας, στα περισσότερα παιδιά λένε να μάθουν κάτι άλλο με το οποίο να μπορούν να συντηρήσουν την οικογένειά τους. Εγώ όμως σε παρακαλώ να δώσεις μια ευκαιρία στη μουσική. Ο γιος σπούδασε νομικά – ίσως για λόγους χειραφέτησης από τον πατέρα που παρακαλούσε και ικέτευε. Η αιτιολόγησή του μου έχει μείνει αξέχαστη: Κάποιος πρέπει να δώσει τέλος σε αυτή τη σκατοζωή. Και ήμασταν μόλις η δεύτερη γενιά.

Είναι εύκολο να λες ότι πρέπει να πραγματοποιείς τα όνειρά σου. Όμως είναι δύσκολο να ονειρεύεσαι αφηρημένα. Το «Τολμήστε!» που έλεγε ο πατέρας υποτίθεται ότι θα έπρεπε να λειτουργεί ως ενθάρρυνση, ωστόσο ακουγόταν σαν απειλή. Ξαν τεράστια προσπάθεια. Μπορείς να αλλάξεις τον κόσμο – ο πατέρας σπάνια μιλούσε, αυτό όμως ήταν το αγαπημένο του θέμα. Δεν πρόκειται να σου σταθώ εμπόδιο. Σηκωνόταν όρθιος, δεν έκανε απλώς κήρυγμα, έβγαζε έναν βαρυσήμαντο λόγο. Πίσω μου στέκονταν εκατοντάδες χιλιάδες Εγώ που τον επευφημούσαν. Οι άλλοι δεν είναι ούτε καλύτεροι ούτε εξυπνότεροι από σένα, η απαλή, σιγανή φωνή του σχεδόν έσπαγε. Μοιάζουν μ' εσένα, μιλούν σαν εσένα, είναι σαν εσένα. Γελάς; Είσαι όπως όλοι οι άλλοι. Πρέπει να με πιστέψεις. Πρέπει να με πιστέψεις. Υπογράμμιζε κάθε συλλαβή πιέζοντας τον δείκτη του στην πλάτη του καναπέ: Είσαι δυνατή και μπορείς να καταφέρεις τα πάντα!

Ο πατέρας είναι αξιαγάπητος και συγκινητικός, όμως το συνεχές «Πρέπει να αλλάξεις τον κόσμο» ήταν εκνευριστικό. Δεν υπήρχε τίποτα πιο διασκεδαστικό από το να απελευθερώνουμε από μέσα του τον επαναστατικό του αέρα. Μια φράση ή μια ερώτηση ήταν συνήθως αρκετή. Η αλλαγή ήταν ραγδαία. Ντισκοτέκ; Ο πατέρας κοιτάζει άναυδος. Ντισκοτέκ; Ξέχνα το. Αν θες να χορέψεις, ζήτα από τον αδερφό σου να παίζει μουσική και χόρεψε όσο θες. Ο πατέρας βυθιζόταν πάλι στην πολυθρόνα του. Ένωθε απογοητευμένος. Για μία ακόμα φορά η ομιλία του δεν είχε καταφέρει να ανάψει τα αίματα.

Ιστορίες χωρίς τέλος. Θα μπορούσε κανείς να γεμίσει ολόκληρα βιβλία μόνο με την εξύμνηση του πνεύματος και του σιλό.

Το μοτίβο έχει ως εξής: Ο άνθρωπος που βγάζει τα προς το ζην με το στυλό του δεν παραγκωνίζεται. Δεν τον αγνοούν. Τον σέβονται.

Το στυλό! Το στυλό, που αποτελεί το επιστέγασμα της υπόστασης του ανθρώπου! Στο Ισλάμ υπάρχουν ενενήντα εννιά ονομασίες για τον Παντοδύναμο. Είναι τόσο μεγαλοπρεπής και εξαισιος που δεν μπορεί να περιγραφεί με ένα κοινό όνομα. Στην οικογένειά μας το στυλό ξεπερνά κατά πολύ τον Παντοδύναμο, έχει ενενήντα εννιά επί ενενήντα εννιά ονόματα. Η μητέρα μου χαρίζει για τα γενέθλιά μου έναν λεπτοκαμωμένο πορσελάνινο κύκνο. Ο κύκνος έχει στην πλάτη ένα μικροσκοπικό άνοιγμα. Έχω μπερδευτεί. Εκείνη λάμπει από χαρά: Μπορώ να βάλω το στυλό μου στην πλάτη του κύκνου. Ένας στυλοστάτης! Το στυλό θα ξεπροβάλλει κομψά και όμορφα μέσα από τον κύκνο. Η μητέρα αναποδογυρίζει την κασετίνα και δοκιμάζει το ένα στυλό μετά το άλλο. Κανένα δεν ταιριάζει, είναι όλα πολύ χοντρά. Δεν έχουν πέσει και πολλά στυλό στα χέρια της. Έτσι στο μαγαζί δεν καταλαβαίνει ότι τα κανονικά στυλό είναι πιο χοντρά από τη μικροσκοπική τρύπα του λεπτοκαμωμένου κύκνου. Η προσπάθειά της να εξευγενίσει ακόμα περισσότερο τη σημασία του ιερού στυλό απέτυχε. Η μητέρα ψάχνει με μανία ένα στυλό που να ταιριάζει. Ύστερα, μετά από μέρες αναζήτησης, ξεβιδώνω ένα στυλό διαρκείας και τη λυτρώνω. Το ανταλλακτικό με το μελάνι ταιριάζει. Τώρα ο κύκνος μοιάζει σαν να του έχω κάνει βουντού, με ένα βέλος καρφωμένο στην πλάτη.

Και ο πατέρας φέρνει στυλό και μολύβια. Ανάλογα με τις προσφορές στο σούπερ μάρκετ Aldi, έρχεται στο σπίτι με σετ καλλιγραφίας ή με κασετίνες είκοσι τεσσάρων μολυβιών μεγέθους από H2 έως B2. Ό,τι υπάρχει σε προσφορά και αφήνει αποτύπωμα στο χαρτί ο πατέρας μου το αγοράζει. Χρώματα ακουαρέλας, χρώματα λαδιού, μαρκαδόρους. Μια φορά είχε φέρει ένα στυλό ινσουλίνης. Ο πατέρας διάβασε τη λέξη στυλό στη συσκευή μέτρησης του ζαχάρου, την αγόρασε και την ακούμπησε στο γραφείο μου για να μου κάνει έκπληξη.

Κάθομαι με τις ώρες στο γραφείο μου. Μου το αγόρασε η μητέρα μου. Έχει τέσσερα μικρά συρτάρια στη δεξιά πλευρά και ένα μεγάλο συρτάρι στην αριστερή. Αμέσως μετά το σχολείο, μόλις τελείωνα τις δουλειές του σπιτιού, καθόμουν σε αυτό το γραφείο. Κάποιες φορές καθόμουν εκεί πέντε, έξι, επτά ώρες. Κοιτούσα τα βιβλία μου, μεμονωμένες προτάσεις, λέξεις. Ενίοτε αντέγραφα κάποια πρόταση. Ή μια λέξη. Δέκα φορές. Πενήντα φορές. Δοκίμαζα διάφορες γραφές: καλλιγραφικά γράμματα, απλά γράμματα, κεφαλαία. Πού και πού έξυνα όλα τα μολύβια και σχεδιάζα γραμμές.

Μου είχαν κάνει κι ένα άλλο δώρο γενεθλίων. Το λεξικό του Μάκενσεν. Το διάβαζα και δεν βαριόμουν στιγμή. Δεν καταλάβαινα καν πώς περνούσε η ώρα. Δεν είχα τίποτα να κάνω. Αισθανόμουν όμως σαν να είχα αναλάβει κάποια αποστολή.

Ο πατέρας μου ερχόταν στο δωμάτιο. Τι συμβαίνει, τον ρωτούσα. Πρέπει να κάνω κάτι; Όχι, μου απαντούσε, ήθελα απλώς να σε κοιτάξω λίγο.

Και η μητέρα μου ερχόταν στο δωμάτιο. Τη ρωτούσα και εκείνη, πρέπει να σηκωθώ, πρέπει να κάνω κάτι; Όχι, όχι, απαντούσε εκείνη. Απλώς σε κοιτάζω. Μια φορά μού είχε πει ότι πάντα έχει τον φόβο πως θα μπει στο δωμάτιο και εγώ δεν θα είμαι ζωντανή.

Ο πατέρας μου με έπιασε ιδιαιτέρως και με ρώτησε παραξενεμένος γιατί συχνά κάθομαι στο γραφείο τόσες ώρες. Με ρώτησε εάν αυτό με ευχαριστούσε. Εάν κάτι με στεναχωρούσε. Εάν παρατηρούσα καν ότι ήταν εκεί κι εκείνος. Τις περισσότερες φορές δεν το παρατηρούσα. Κανένας μας δεν είχε συνειδητοποιήσει πόσο περιορισμένο ήταν το οπτικό μου πεδίο. Έπρεπε να μου φωνάξουν για να καταλάβω ότι βρίσκεται κάποιος στο δωμάτιο.

Από το ένα αυτί δεν ακούω καλά.

Οι άνθρωποι πιστεύουν ότι κάτι δεν πάει καλά μ' εμένα. Πάντως, το μόνο πρόβλημα είναι τα μάτια μου, το ένα αυτί και η επιθυμία μου να κάθομαι μόνη σε ένα γραφείο. Ίσως να είμαι κάπως χαμένη στις σκέψεις μου και ελαφρώς ανεπαρκής, αλλά δεν είμαι χαζή.

Μετά το πλύσιμο των δοντιών και ενώ θα έπρεπε να είμαι στο κρεβάτι, σηκωνόμουν και καθόμουν ξανά στο γραφείο μέσα στο σκοτάδι. Δεν ήμουν ούτε δυστυχισμένη ούτε ευτυχισμένη. Απλώς καθόμουν.

Ο αδερφός μου και εγώ υπνοβατούσαμε. Μια μέρα ο αδερφός μου ξεκλείδωσε την πόρτα και τριγυρνούσε στην πόλη με την κουβέρτα του. Ένας αστυνομικός έκανε περιπολία και τον εντόπισε. Νωρίς το πρωί τον έφερε στο σπίτι. Οι γονείς μου δεν είχαν καταλάβει καν ότι έλειπε. Βρήκαν μια απλή λύση για τις υπνοβατικές περιπλανήσεις του αδερφού μου. Τα βράδια κλείδωναν την πόρτα και έκρυβαν τα κλειδιά σε ένα σημείο που το γνώριζαν μόνο οι ίδιοι. Ο αδερφός μου συνέχισε να υπνοβατεί μέσα στο σπίτι. Έκανε μερικούς κύκλους γύρω από το τραπεζάκι του σαλονιού, σαν να έκανε κύκλους γύρω από την Κάαμπα, και μετά ξάπλωνε ξανά στο κρεβάτι.

Οι διαδρομές του αδερφού μου διασκέδαζαν πολύ τον πατέρα. Αντίθετα, το δικό μου πρόβλημα με την υπνοβασία τον ανησυχούσε. Παρόλο που η δική μου ακτίνα ήταν πολύ μικρότερη από αυτή του αδερφού μου. Εγώ σηκωνόμουν τις νύχτες, γλιστρούσα κάτω από το γραφείο μου και συνέχιζα να κοιμάμαι εκεί.

Διάβασμα, μελέτη, σπουδές, κανένα πρόβλημα, όλα καλά, όλα διεκπεραιώνονται. Αλλά τα υπόλοιπα; Αδύναμη γυναίκα, δυνατή γυναίκα – η κόρη δεν μπορεί να κάνει κάτι με αυτές τις κατηγορίες. Η κοινωνική ανέλιξη ακούγεται σαν μετανάστευση, δυσάρεστα. Σαν αυτά που άφησαν πίσω τους οι γονείς. Σαν να πρέπει να πας σε ένα μέρος όπου μιλούν μια άγνωστη γλώσσα. Το θες όμως; Όλοι γνωρίζουμε τέτοιους ανθρώπους, που πηγαίνουν σε ένα ξένο μέρος και αλλάζουν τα πάντα επάνω τους. Συνήθως μας αρέσει η παλιά εκδοχή τους και όχι οι νέες επιτηδευμένες χειρονομίες. Γι' αυτό προτιμάμε να παραμένουμε εκεί που είμαστε και όπως είμαστε. Επομένως, καμία κοινωνική ανέλιξη, ευχαριστώ. Στη δήλωση ότι θα μπορούσες να τα καταφέρεις καλύτερα ενδόμυχα αποκρίνεσαι πάντα με την ερώτηση: Για ποιο λόγο; Τι ακριβώς θα ήταν καλύτερο; Οι γονείς προσπαθούν συνέχεια να σου μεταδώσουν την ιδέα ότι δεν είσαι καταδικασμένη να είσαι θεατής, ότι μπορείς να αναλάβεις δράση, να διαμορφώσεις μόνη σου τη ζωή σου. Αυτό βέβαια δεν το καταλαβαίνεις παρά μόνο αφότου έχεις δώσει όλες σου τις μάχες.

Η συγγραφή από τα κάτω δεν είναι μια κοινωνικοοικονομική κατάσταση που μπορεί να μετρηθεί βάσει τραπεζικών λογαριασμών και ακίνητης περιουσίας, είναι ένας άυλος τόπος. Μια νέα αρχή, και όχι η συνέχιση κάποιου πράγματος. Από αυτή τη σκοπιά, η συγγραφή μοιάζει περισσότερο με εργασία ανοικοδόμησης. Με λογοτεχνία των ερειπίων παρά με μεγάλη τέχνη. Ανοίγεις τον κόσμο και αφήνεις το αναγνωστικό κοινό να κοιτάξει μέσα, ένα αναγνωστικό κοινό το οποίο πιστεύει ότι τα ξέρει όλα και ότι τα έχει διαβάσει εκατό φορές καλύτερα και πιο κατανοητά στις πολιτικές στήλες της εφημερίδας. Πρέπει συνέχεια να εξηγείς, ενώ προτιμάς να διηγείσαι.

Είναι μια διαδρομή που μοιάζει με δωμάτιο στις Άλπεις. Κοιτάζεις έξω από το παράθυρο και βλέπεις ένα ορεινό πανόραμα απίστευτα όμορφο. Αρκεί να απλώσεις τα χέρια και τα ακροδάχτυλά σου θα αγγίξουν το βουνό· φαίνεται τόσο κοντά που μπορείς να το πιάσεις. Ρίχνεις στα γρήγορα κάτι πάνω σου και ξεκινάς. Προχωράς, προχωράς... Και καθώς περπατάς συνειδητοποιείς την πραγματική απόσταση ανάμεσα σ' εσένα και στον στόχο. Ο καιρός αλλάζει, δεν φοράς τα κατάλληλα ρούχα. Είναι σαφές ότι αυτή την ημέρα δεν θα τα καταφέρεις. Αποκαρδιωμένος παίρνεις τον δρόμο του γυρισμού. Τις επόμενες ημέρες βιώνεις το ίδιο. Η θέα σε παραπλανά διαρκώς. Πώς μπορεί κάτι που φαίνεται τόσο κοντά στην πραγματικότητα να είναι τόσο μακριά;